

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan
eettinen neuvottelukunta ETENE

11.10.2012

STM/Kirjaamo

SOSIAALIHUOLLON LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISTYÖRYHMÄN LOPPURAPORTTI

Sosiaalihuoltolaki tuli voimaan 1984, joten toimintaympäristön muutostenkin takia sen uudistamista on tarpeen tarkastella. Uudistamistyöryhmän loppuraportti on ansiokas katsaus ja analyysi viime vuosikymmenten kehitykseen. Uudistamisen keskeisenä tavoitteena on kuntalaisten oman osallistumisen vahvistaminen. Palvelujen myöntämisen kriteerit tulevat julkisesti nähtäviksi ja näin avataan kunnallinen sosiaalipolitiikan kenttä kansalaisille nykyistä paremmin. Ohjauksen intensiteettiä lisätään. Painopistettä siirretään kuntien omavalvontaan. Laki kokonaisuutenaan antaa kunnille *mahdollisuuden* innovatiiviselle sosiaalipolitiikalle. Samoin se irrottaa palvelumuodon ja kohderyhmän jostain tietystä paikasta ja antaa näin enemmän joustoa yksilölliselle suunnittelulle. Uutta on myös esimerkiksi työntekijöille säädettävä ilmoitusvelvollisuus sekä työnhajausta koskeva säätely. Asiakkaiden tarpeiden määrittämisestä säädetään myös aikaisempaa tarkemmin ja vahvistetaan asiakkaan oikeutta valituskelpoiseen päätökseen. Lähisuhde- ja perheväkivalta sekä rakenteellinen sosiaalityö ovat tärkeitä laissa esiintuvia toiminta-alueita.

Raportti kuitenkin herättää kysymään onko lain oppikirjamaisuus toimeenpanon kannalta eduksi. Se saattaa parantaa lain ymmärrettävyyttä, mutta on omiaan viemään pontta selkeältä toimeenpanovaatimukselta. Tätä lisää se, ettei hallituksen esitykseen sisälly konkreettisia esityksiä asiakkaiden aseman tai oikeuksien vahvistamisesta. ETENE on omassa työssään todennut lukuisten kansallisten tutkimustulosten mukaisesti, että sosiaalipalveluiden saannissa on pysyviä ja vaikeita ongelmia esimerkiksi lastensuojelussa tai aikuissosiaalityössä. Erityisesti ongelmia näyttää olevan ennaltaehkäisevän toiminnan riittämättömässä volyymissa. Nämä ilmiöt osaltaan syventävät väestöryhmien välistä eriarvoisuutta. Sosioekonomisten ryhmien väliset hyvinvointierot ovat maassa kasvaneet ja huolestuttavinta on se, että kaikkein alimman sosioekonomisen ryhmän kohdalla hyvinvointi on monelta osin heikentynyt, kun se muilla ryhmillä on kohentunut.

Laki ei tälläkään hetkellä estä näiden palvelujen saatavuuden ja sisällön kehittämistä, mutta ongelmana näyttää olevan sosiaalihuollon niukka osuus resurssien jaossa tarpeisiin nähden. Tutkimukset ovat myös yhdenmukaisesti osoittaneet ennaltaehkäisevän toiminnan kustannusvaikuttavuuden, mutta tämäkään ei ole saanut resurssien jakoa muuttumaan sosiaalityölle ja ennaltaehkäisevälle toiminnalle myönteisemmäksi monissa kunnissa. Nyt tarkasteltavana oleva lakiesitys velvoittaa kunnat selvittämään eri tavoin kuntalaisten hyvinvoinnin ja sen vajeet ja esitys velvoittaa kunnan eri toimialat yhteistyöhön kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

ETENE haluaa tuoda esiin huolen siitä, että lakiluonnokseen voi sisältyä eriarvoisuuden kasvun riski eri kuntien välillä. Tämä liittyy siihen, että lakiluonnos antaa nyt väljät puitteet ja vaatii kunnissa hyvää yhteiskuntapoliittista osaamista ja näkemystä siitä miten palvelut pitää järjestää ja miten yksilöllinen joustavuus saadaan toteutettua. Parhaimmillaan palveluita voidaan yksinkertaistaa asiakkaiden näkökulmasta, mutta yhtä hyvin voidaan mennä toiseen suuntaan. Onko vaarana se, että mikään ei kansalaisten näkökulmasta käytännössä muutu uuden lain myötä? Toisaalta onko riskinä lisääntyvä raportointi ilman velvoittavuutta korjata jo olemassa olevia ongelmia? Hyvästä tilastoinnista ei välttämättä seuraa hyvää politiikkaa.

Lakiuudistus tapahtuu samaan aikaan kun kuntien hallintoa uudistetaan ja suunnitellaan useita kuntaliitoksia. Voiko käydä niin, että lain eriarvoisuuden kasvua mahdollistavat piirteet korostuvat, kun kunnat edelleen ovat vapaita päättämään mikä on sosiaalipalveluissa *riittävä* resursointi? Mitä sitten tehdään, jos todetaan resursoinnin riittämättömyys tai kunnan toiminta muuksi kuin kohtuulliseksi? Ainakin herää kysymys olisiko lisääntyvän raportoinnin merkitystä tehostettava luomalla erityinen kuntalaisten kuulemismenettely. Yhtenä vaihtoehtona on asiakkaista koostuvaa sosiaalihuoltoneuvosto vanhusneuvoston tapaan. Se vahvistaisi kokemusasiantuntijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa palveluiden kehittämiseen, ml. ennaltaehkäisevä työ.

Lain henki on kuntalaisten oman toiminnan ja valinnanvapauden edistäminen. Nämä ovat kannatettavia periaatteita. Kuitenkin sosiaalipalvelujen asiakkaista suurella osalla ei ole voimavaroja valinnanvapauden toteuttamiseen. Laissa annetaan pyöreitä ohjeita heille tiedottamisesta. Kuinka tämä käytännössä on lain hengen mukaisesti vähimmillään toteutettava? Näiden henkilöiden joukossa on myös lapsia ja nuoria.

ETENE olisi kaivannut lakiin erityisesti selkeyttä sen suhteen, että sosiaalihuoltoa koskeva aliresursointi ei voi enää maassa jatkua eikä eri kuntien asukkaiden välinen eriarvoisuus tältä osin säilyä nykyisen kaltaisena. ETENEN näkemyksen mukaan tämä olisi voitu toteuttaa vahvistamalla tiettyjen asiakasryhmien oikeuksia ammattitaitoisiin palveluihin ilman kohtuutonta viivettä.

Neuvottelukunnan puolesta

Puheenjohtaja

Markku Lehto

Pässihteeri

Päivi Topo

Tiedoksi STM/sosiaali- ja terveysterveystoimisto
STM/peruspalveluministeri

